

Kaznovana radovednost

Prva glasbeno-scenska izvedba otroške opere Pavla Šivica

Na pobudo Slovenskega komornega glasbenega gledališča je bila premierno izvedena glasbeno-scenska postavitev opere za otroke Kaznovana radovednost skladatelja Pavla Šivica.

Premiera je potekala 9. novembra 2014 v dvorani Kulturnega doma Španski borci in bila nemudoma razprodana. Še več, po pričevanju dirigentke Mojce Lavrenčič so nedeljsko generalno pred samo premiero zaradi velikega povpraševanja odprli za javnost. Ponovitve opere so dan zatem potekale tudi v Kazinski dvorani Akademije za glasbo, kamor sem se na ogled predstave odpravila tudi sama.

Opera in njen skladatelj Pavel Šivic

Pravljčna opera za otroke Kaznovana radovednost je opera v treh dejanjih, nastala pa je 1987. Libreto je delo Stane Vinšek. Pavel Šivic (1908–1995) je opero napisal v svojem poznem ustvarjalnem obdobju. Kot opernemu skladatelju so mu bile blizu teme z moralnimi vprašanji, prežete z močno simboliko. Tudi Kaznovana radovednost vsebuje močno prisotne elemente moralne sporočilnosti, saj zgodbo zaznamuje nauk o človeški ponižnosti do narave in njenem spoštovanju. Skladatelj je svojim harmoniskim pristopom bil zvest tudi v otroški operi. Uporabljal je politonalnost in kromatične pristope, kar je za otroške izvajalce malce neobičajno. Občudovanja vredno je, da se je otrokom v tako kratkem času (vaje so se začele septembra, premiera pa je bila že v začetku novembra) uspelo naučiti svoje dele in jih v kontekstu opere tudi pravilno odpeti. Opera, četudi je označena kot otroška, ni zato nič manj zahtevna. Skladatelj je v partituri večinoma poskrbel, da otroški zbor dobi intonacijo od orkestra, vendar je ta velikokrat zakrita v množici drugih tonov. Mojca Lavrenčič je potek učenja razložila z naslednjimi besedami: »Te situacije smo reševali na različne načine, predvsem tako, da smo zbor opozorili, kateri inštrument igra njihov začetni ton. To zavedanje je delovalo precej uspešno.«

Orkester v operi velikokrat ne podpira pevskih linij, temveč so kompozicijski pristopi mišljeni kot kontrapunkt glede na osnovno melodijo ali pa so zgrajeni na harmonsko tuji podlagi. Kljub temu je bil zbor dobro naučen in ga orkester ni preveč motil.

»Seveda smo potrebovali kar nekaj vaje, da so se otroci privadili na drugačno zvočno sliko,« je povedala Lavrenčičeva.

Orkester je bil za opero sestavljen priložnostno, in sicer iz študentov Akademije za glasbo. Četudi se izvajalci niso prvič srečali s to literaturo, je stik z izbrano opero marsikomu pripravil veliko presenečenje. Tako je tudi orkester moral povedati kakšno pasažo, saj se, kot so sami povedali, »... nismo mogli zanašati zgolj na uho, ki je bolj privajeno tonalnega harmonskega razmišljanja«. Vsekakor je Šivic z otroško opero Kaznovana radovednost dokazal zmotno mišljenje ljudi, ki pridevnik »otroški« pogosto enačijo s pridevnik »lahek, preprost, nezahteven«. Poimenovanje njegove opere kot »otroške« je zgolj dobesedno – pove, da je namenjena občinstvu, ki ga sestavljajo otroci.

Vsebina opere otroke popelje v svet pravljčnih bitij narave – palčkov – in njihovega sodelovanja s človekom. Če se ta vtika v naravne zakone in želi izvedeti stvari, za katere je bolje, da ostanejo skrite, se mu radovednost maščuje.

Od avdicije do krstne izvedbe

Opera je bila premierno izvedena v produkciji Slovenskega komornega glasbenega gledališča v sodelovanju z Glasbeno matico Ljubljana ter Akademijo za glasbo v Ljubljani. Vlogo dirigentke so sprva ponudili Marini Horak, izredni profesorici na Akademiji za glasbo. Sama je videla priložnost v mentorstvu in možnost diriganja opere ponudila svojim študentom. Sodelovanje se je izkazalo za uspešno, hkrati pa je ponudilo pomembno priložnost mladim glasbenikom. Vse soustvarjalce je postavitev opere zaznamovala s svojevrstno odrsko izkušnjo. Komorni sestav so pod mentorstvom Marine Horak oblikovali študenti Akademije za glasbo Anja Jamšek (1. violina), Mojca Batič (2. violina), Barbara Grahor (viola), Katarina Kozjek (violončelo), Gašper Livk (kontrabas), Tomaž Zevnik (klarinet), Mirko Jevtovič (harmonika) ter Grega Plamberger in Filip Okrožnik (tolkala). V vlogi solistov sta se kot Jaka in Špela predstavila baritonist Klemen Adamlje (mentor izr. prof. Matjaž Robavs) ter mezzosopranistka Inez Osina (mentorica izr. prof. Pia Brodnik). Glasbeno vodstvo so si pod mentorstvom Simona Dvoršaka razdelili kar trije dirigenti, in sicer Anita Kiralj, Dominik Steklasa ter Mojca Lavrenčič. Slednja je deljeno dirigentsko vlogo komentirala takole: »Težko je bilo korektno izpeljati kakovostno izvedbo pod taktirko treh dirigentov, saj so se morali otroci vseskozi prilagajati. Seveda smo si samo interpretacijo partiture vsi trije predhodno jasno in natančno določili, tako da ni prihajalo do nesporazumov.«

Zbor otrok, ki je predstavljal palčke, so po razpisu Glasbene matice Ljubljana izbrali septembra. Avdicijo je vodila zborovodkinja Irma Močnik, ki je otroke vodila skozi celoten proces dela. Vlogo pevske pedagoginje je prevzela Nina Kompare Volasko, korepetirala pa je Sara Bunič. Vaje so potekale v popoldanskem času in so zahtevale veliko truda, predvsem pa usklajevanja. Mojca Lavrenčič: »Veliko energije je bilo potrebne predvsem za motivacijo otrok, ki so bili seveda razposajeni. V tem kontekstu je lažje delati z odraslimi, ki imajo lahko svoje kaprice, vendar sledijo navodilom. Pri otrocih je zato na vajah potrebna veliko več potrpljenja in posledično časa.« Za člane otroškega in mladinskega pevskega zbora Glasbene matice Ljubljana je sodelovanje pri soustvarjanju opere pomenilo posebno izkušnjo. Poleg pridobljenega glasbenega znanja so otroci dobili uvid tudi v odrsko ustvarjanje. Zmožnost otroške prilagoditve pa se je še posebej izkazala v menjavanju koncertnih dvoran. Nastop v Španskih borcih je bil zaradi prostorskih zmogljivosti povsem drugačen kot izvedba v Kazinski dvorani, ki je sicer bolj akustična. Kljub nerodnim pogojem so otroci svojo zborovsko vlogo dobro izpeljali. Precej težavnejše je bilo delo scenografa in kostumografa Jara Ješeta ter režiserke Eve Hribernik. Vsekakor bi bila izvedba in sama organizacija v enotnem koncertnem prostoru veliko boljša in organizacijsko bolj dodelana. Enotna dvorana bi ponudila možnost natančnejše dodelanih, bolj sinhronih vstopov protagonistov na oder ter akustično boljše pogoje.

Odziv malih gledalcev

Opera se medijsko ni izdatneje oglaševala, in vendar je bilo zanimanje za ogled izjemno. Povprečna starost otrok je bila sedem let. Otroci so opero poslušali mirno in zbrano in to izkušnjo opisali kot »gledanje risanke v živo«. »Glasba je za otroško uho precej zahtevna, še težje pa je otrokom v zboru melodije zapeti in si jih zapomniti. Kljub vsemu pa na podlagi vtisov menim, da jo otroci z veseljem gledajo in dobro sprejemajo,« je o operi še dejala dirigentka Mojca Lavrenčič.

Šivičeva opera je ena izmed redkih slovenskih oper za otroke. S podobnimi projekti lahko otroci že v mladosti vzljubijo operno umetnost, nastopajoči pa pridobijo prve operne izkušnje. S kakovostnimi predstavami za otroke pa bo tlakovana naša prihodnost.

Maja Anžur Kajzer

GLASNA, letnik 45, št. 6, dec 04-jan 05